

Fragment pruski zwykle zapomniany przez językoznawców.

Autor: Letas Palmaitis

W 1331 r. Krzyżacy z pomocą Czechów postanowili podbić Polskę. Armia czeska Jana Luksemburskiego miała dołączyć do wojsk krzyżackich pod Kaliszem 21 września. Armia niemiecka pod dowództwem komtura hełmu Otto von Lutterberga i marszałka Dietricha von Altenburga przekroczyła Wisłę 12 września. Składał się z ok. 8000 żołnierzy (200 rycerzy, 2500 ciężkiej kawalerii, około 5000 lekkiej kawalerii i piechoty). W drodze do Kalisza Niemcy splądrowali i podpalili wiele wsi i miasteczek, m.in. Sieradz, Uniejów, Łęczycę, Spicymierz, Wartę i Szadek. W Sieradzu doszło do incydentu z Hermannem von Oettingenem, komturem Elbląga,

Monasterii Siradiensis ordinis Predicatorum Nicolas GENIBus curuatis i pro voluto apud Hermanum Comendatorem Elbingensem: cuius noticiam bonam dum Esset Conuentis Elbingensis: przed contraxerat [:] suplicanti UT CEDE Hominum innocentum i presertim spolio monasterii eorum i Ecclesie i cremacione w [25] SE plures Homines cum bonis et fortunis contulerant abstineret ut edibus sacris parceret despectis precibus prioris Pruthenico linguario pro maiori superbia demonstranda respondit nepresth : non inteligo. 1

Mikołaj, przeor zakonu dominikanów w Sieradzu, klęczał na kolanach i czołgał się przed komturem Elbląga, Hermannem, z którym jako przeor w Elblągu był w dobrych stosunkach. Błagał go, aby powstrzymał się od mordowania niewinnych ludzi, zwłaszcza od spalania ich klasztoru i kościoła, w którym zgromadziło się wielu ludzi ze swoimi rzeczami i dobytkiem, a także aby oszczędzić świętych budowli. Lekceważąc prośbę przeora, odpowiedział w języku pruskim z demonstracyjną wyższością „Neprest - nie rozumiem cię”.

*illuc reperire poterant ignis conflagratione demoluerunt priorem
autem Monasterij Sieradiensis Ordinis Predicatorum Nicolao ge-
nibus Liruanis et pro Voluito apud Hermannum Comendatorem Elbin-
gēn: Cuius noticiam bonam diu erat Conuenio Elbingēn: prior Con-
fraterat supplicanti Vt a Sede hominum innocentium et presertim spo-
lio Monasterij eorum et Ecclesie et Cremacōn in q̄ se plures homi-
nes cum bonis et fortunis contulerant abstineret Vt edibus sacris
parceret despectis precibus prioris Prutbenico linguano pri maio-
ri superbia demonstranda respondit nepresth: non inteligo Mona-*

Fakt ten pokazuje, że nawet szlachta niemiecka była zaznajomiona z językiem pruskim. W tej samej kampanii z 1331 r. Uczestniczyli wolni wojownicy pruscy. To wyjaśnia, dlaczego Hermann von Oettingen „przypomniał” sobie język pruski w Sieradzu, kiedy zobaczył swojego znajomego, przeora Mikołaja, który rozumiał jego słowa. Świadczy to o tym, że zakaz rycerskiej znajomości języka pruskiego nie zawsze i nie wszędzie można było przestrzegać.

Jeśli chodzi o wyrażenie „Nepresth”, to z grubsza odpowiada epoce i miejscu, w którym powstał Słownik Elbląski. Nieobecność osobistych kończących punktów do apokowanej postaci, która, według wszelkiego prawdopodobieństwa, jest 3-cia osoba. Materiał Słownika Elbląskiego świadczy o tym, że krótkie samogłoski zostały zachowane na końcowym miejscu w tym dialekcie - por. np. Nom. Sg. od I -stems jak antis E 720, ausis E 525 Dantis (<spółgłoskowy macierzyste) e 97. Zatem odbudowy formy powinny być rozdzielone * ne Presta , który jest STA-przedstawiona indykatywna forma czasownika * pret - „rozumieć” (por. bezokolicznik issprestun III 133 „rozumieć” z przedrostkiem * iz -.

To ostatecznie obala wątpliwości Władimira Toporowa co do pochodzenia wokalizmu e tego czasownika w III Katechizmie (por. Np. Także isspresennien III 77, issprettingi III 95, poprestemmai III 95 itd.). Vl. Toporow mówi, że wokalizm e może albo odzwierciedlać bałtyckiej, jak w Litwie Wschodnio-Bałtyckiej, Łotwie. prat - lub może również

odzwierciedlać starożytne indoeuropejskie e , jak po łacinie interpres. 2

Powinniśmy być wdzięczni Hermannowi von Oettingenowi, przeorowi Mikołajowi i Janowi Długoszowi za to potwierdzenie wniosku, do którego doszedł Vytautas Mažiulis: Pruss. * pret - wraca do bałtycko-słowiańskiego * pret - „przyzwyczaić się, dać się zaczepić” pochodząc z bałtycko-słowiańskiego rdzenia „teraźniejszego” * pret - „przyzwyczajając”, które istniało równoległe z „doskonałym” rdzeniem * prat - „jest przyzwyczajony”. Trzon wschodniobałtycki wywodzi się z tej ostatniej formy. 3

Za:

<http://donelaitis.vdu.lt/prussian/Neprest.htm>